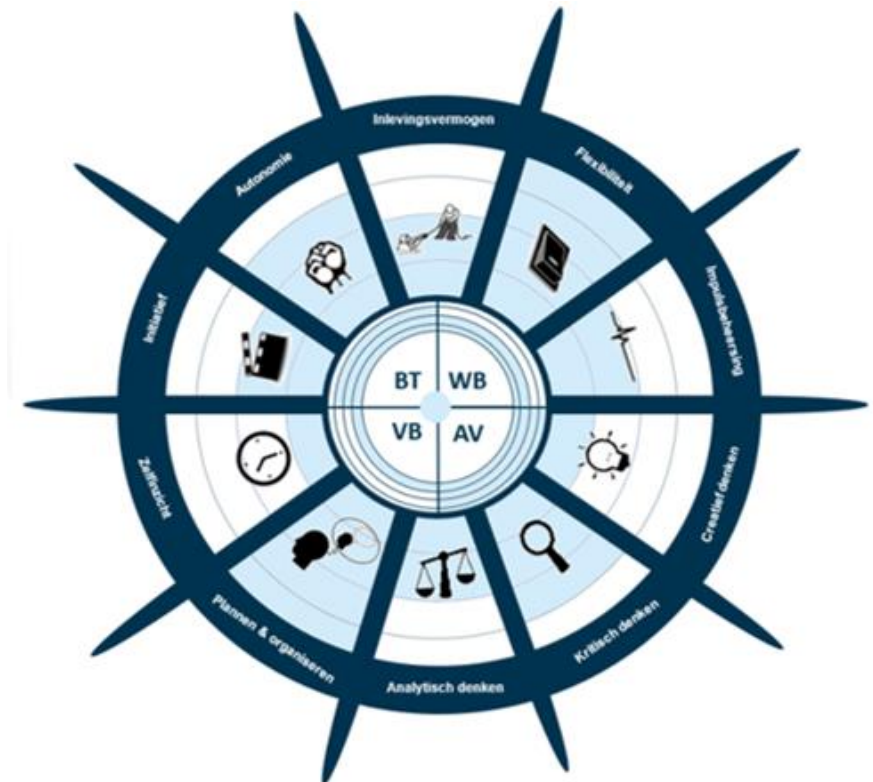


# Zien!+ Burgerschap Handelingssuggesties Versie april 2024

## Inleiding

In dit document vind je handelingssuggesties die passend zijn bij de verkortvragen van de leerkracht, passend bij Zien!+ burgerschap. Per ontwikkelpunt of ontwikkelgebied is er een nieuwe pagina, met daarop de lessen voor de onderbouw (leerjaar 1-3), middenbouw (leerjaar 4-6) en bovenbouw (leerjaar 7-8). De kolommen hebben de volgende opbouw:

- Verkortvraag
- Handelingssuggestie
- Verband met het pedagogisch handelen (Ossewaarde, 2022), zie pagina 3.
- Verband met de democratische basiswaarden, zoals beschreven in het memorie van Toelichting, passend bij de Wet Burgerschap (Memorie van Toelichting Wet Actief burgerschap, 2019). Zie hiervoor pagina 4.





## Inhoud

Inleiding.....	1
Model pedagogisch handelen .....	3
Democratische basiswaarden.....	3
Welbevinden .....	5
Betrokkenheid .....	6
Veiligheidsbeleving.....	7
Aantasting van de veiligheid.....	9
Initiatief .....	11
Autonomie.....	13
Inlevingsvermogen .....	14
Flexibiliteit .....	16
Impulsbeheersing .....	17
Plannen en organiseren.....	19
Zelfinzicht .....	20
Creatief denken .....	21
Kritisch denken .....	22
Analytisch denken .....	23
Bronvermelding.....	24



## Model pedagogisch handelen

Ossewaarde (2022) Bewerkt door Gouwe Academie (2023)





## Democratische basiswaarden

Het algemeen grondrecht wat onder Burgerschap ligt is de menselijke waardigheid. In de Memorie van Toelichting is dit uitgewerkt in de drie democratische basiswaarden: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Vervolgens worden deze concreet gemaakt in de onderstaande 8 punten. (Memorie van Toelichting Wet Actief burgerschap, 2019).

Grondrecht Europa	Democratische Basiswaarde	Concretisering
Menselijke waardigheid	Vrijheid	1. Vrijheid van meningsuiting
	Gelijkheid/gelijkwaardigheid	2. Bevordering van de autonomie
	Solidariteit	3. Gelijkheidsbeginsel 4. Afwijzen van discriminatie 5. Verdraagzaamheid 6. Begrip/respect 7. Verantwoordelijkheidsbesef 8. Afwijzen van onverdraagzaamheid



## Welbevinden

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling laat zien dat hij zich goed voelt in een onbekende situatie.</i>	SoVa methode bij jou op school.	In de SoVa methode zitten <b>alle</b> aspecten van het pedagogisch handelen.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid, gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie, gelijkheidsbeginsel, verdraagzaamheid</b> en <b>begrip/respect</b> .
<i>MB. De leerling mag zichzelf zijn.</i>	SoVa methode bij jou op school.	In de SoVa methode zitten <b>alle</b> aspecten van het pedagogisch handelen.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid, gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie, gelijkheidsbeginsel, verdraagzaamheid</b> en <b>begrip/respect</b> .
<i>BB. De leerling wordt gerespecteerd in zijn denken en doen.</i>	<b>Boek: <i>Kinderen die de wereld hebben veranderd</i> – Floris van Straaten</b> Dit boek vertelt de verhalen over kinderen wereldwijd, die hun stem durfden te laten horen. Ze spraken zich uit over bijvoorbeeld kinderarbeid, discriminatie, kind huwelijken, armoede, uitsluiting van onderwijs, oorlog, ziekten en hongersnood. De verhalen laten zien hoe twintig kinderen de aandacht vestigden op grote problemen in de samenleving en hoe zij een bijdrage hebben geleverd aan een oplossing. Meer inspirerend kan het bijna niet!  <a href="https://krachtbronnen.nl/verhalen-vol-inspiratie.html">https://krachtbronnen.nl/verhalen-vol-inspiratie.html</a>	Via dit boek leert over kinderen die de wereld hebben veranderd. Deze kinderen zijn als <b>voorbeeld</b> voor de kinderen. Als leerkracht ben jij ook elke dag het <b>voorbeeld</b> . Benoem dit en laat ook in je handelen zien als jij een keer het <b>niet perfecte voorbeeld</b> bent en hoe je daarmee om gaat.  ➔ Voorleesboeken doen het altijd goed. Benoem de voorbeelden van de kinderen die iets hebben gedaan om de wereld te veranderen.  Laat de kinderen op het eind een favoriet uitkiezen en deze verder uitwerken in een werkstuk of presentatie.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> .



## Betrokkenheid

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling is gericht op datgene wat er in zijn nabije omgeving gebeurt.</i>	<b>Bezoekjes afleggen op verschillende plekken</b> Bezoek, afhankelijk van het thema waaraan je werkt in de klas, verschillende plekken. Bijvoorbeeld de markt, een winkel, een kasteel, een bos etc.	Door het bezoeken van verschillende plekken worden de kinderen <b>gevoed</b> met kennis over de verschillende plekken. Zo <b>verbinden</b> ze zich aan de omgeving waarin ze wonen.	-
<i>MB. De leerling is gericht op datgene wat er in de wereld gebeurt.</i>	<b>1. Projectkoffer Fairtrade van Driestar Educatief</b> Een lessen serie over (h)eerlijke koffie en Aan tafel! Eerlijk over eten. <a href="https://www.driestar-educatief.nl/projectkoffer-fair-trade">https://www.driestar-educatief.nl/projectkoffer-fair-trade</a>  <b>2. Les Wereldreligies</b> Onderzoek klassikaal de wereldreligies en ga vervolgens in groepjes aan de slag door een muurkrant/poster te maken over jouw wereldreligie. <a href="https://inmijnklas.nl/wereldreligies/">https://inmijnklas.nl/wereldreligies/</a>  <b>3. Lessen Nieuwsbegrip</b> De lessen Nieuwsbegrip lezen zich per uitstek om de betrokkenheid bij de leerlingen te vergroten op deze wereld. Elke week staat er een tekst centraal over iets dat gebeurt in Nederland of op de wereld.  <b>4. Klassengesprek bij jeugdjournaal</b> Bijna elke school kijkt wel dagelijks het jeugdjournaal. Hier kan je makkelijk het klassengesprek over voeren. Zie Bijlage 1 voor een mooi format hiervoor.	1. Met deze projectkoffer leren ( <b>voeden</b> ) de kinderen dat hoe Fairtrade producten werken en hoe je hier op de wereld ( <b>niet perfecte</b> ) <b>voorbeelden</b> ziet van eerlijke handel. Leer de kinderen over het de betekenis van Fairtrade. En benoem welke keuzes jij als leerkracht maakt.  2. Doordat leerlingen onderzoek doen naar wereldreligies worden ze <b>gevoed</b> met nieuwe informatie over wereldreligies. Zo kunnen leerlingen zich makkelijker met elkaar <b>verbonden</b> voelen. Hun <b>creativiteit</b> over dit onderwerp kunnen ze kwijt door een mooie poster te maken. Een mooie opdracht om leerlingen met bijvoorbeeld de Islam of andere wereldreligies aan de slag te laten gaan, om zo meer te weten te komen over wereldreligies.  3. Door de lessen nieuwsbegrip leren de kinderen dat ze <b>verbonden</b> zijn aan elkaar en leren de kinderen om het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen.  4. Met een klassengesprek bij het jeugdjournaal leren de kinderen dat ze <b>verbonden</b> zijn aan elkaar en leren de kinderen om het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. Samen kunnen ze <b>creativiteit</b> in zetten om problemen op te lossen.	1. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b>  2. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b>  3. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>begrip/respect</b> .  4. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>begrip/respect</b> .



<p><i>BB. De leerling is gericht op datgene wat er in de wereld gebeurt.</i></p>	<p><b>Leren met strips</b> Lesbrief met drie strips inclusief vragen over de kernwaarden: vrijheid, gelijkwaardigheid en ontmoeting <a href="https://www.openbaaronderwijs.nu/Striplesbrief">https://www.openbaaronderwijs.nu/Striplesbrief</a></p>	<p>In deze lesbrief komen drie belangrijke kernwaarden van burgerschap aan bod: vrijheid, gelijkwaardigheid en ontmoeting. Door kennis te nemen van deze kernwaarden leert het kind het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen.</p> <ul style="list-style-type: none"><li>➔ Voed de kinderen met de principes van burgerschap</li><li>➔ Verdiep je goed in deze lesbrief</li></ul> <p>Leuke aanrader voor creatieve leerlingen!</p>	<p>Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>begrip/respect</b>.</p>
--	---	---	--



## Veiligheidsbeleving

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling laat merken dat hij zich veilig voelt in de buurt waarin hij zich begeeft.</i>	SoVa methode bij jou op school.	In de SoVa methode zitten <b>alle</b> aspecten van het pedagogisch handelen.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid, gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie, gelijkheidsbeginsel, verdraagzaamheid</b> en <b>begrip/respect</b> .
<i>MB. De leerling laat merken dat hij zich veilig voelt in de buurt waarin hij zich begeeft.</i>	<b>1. De buitenstaander</b> Een leerling gaat naar de gang. De andere kinderen in de klas gaan met elkaar praten, of iets anders leuks doen. <b>Het kind</b> van de gang komt terug en probeert contact te maken met andere kinderen. De andere kinderen moeten dit zien te voorkomen. Doe dit enkele keren. Bespreek na afloop hoe de buitenstaanders zich voelden en wat het met heen deed.  <b>2. Klassengesprek buitensluiten.</b> Handvatten om dit gesprek te voeren zijn te vinden op: <a href="https://www.stoppestennu.nl/klassengesprek-over-buitensluiten">https://www.stoppestennu.nl/klassengesprek-over-buitensluiten</a>	1-2. Bij een klassengesprek over buitensluiten is het waardevol om het <b>gezichtspunt van de ander</b> te benoemen. Waarom en hoe ervaarde het ene kind het? En hoe voelde het voor het andere kind? → Bespreek met de klas dat een veilige sfeer bij een klassengesprek erg belangrijk is, elk kind moet zich veilig voelen. → Buitensluiten kan een groot probleem zijn, neem signalen serieus en ga er waar nodig op in. Stimuleer de kinderen om elkaars gezichtspunt in te nemen.	1-2. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>afwijzen van onverdraagzaamheid</b> .
<i>BB. De leerling laat merken dat hij zich veilig voelt in de buurt waarin hij zich begeeft.</i>	SoVa methode bij jou op school.	In de SoVa methode zitten <b>alle</b> aspecten van het pedagogisch handelen.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid, gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie, gelijkheidsbeginsel, verdraagzaamheid</b> en <b>begrip/respect</b> .





## Aantasting van de veiligheid

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling wordt gepest om wie hij is.</i>	SoVa methode bij jou op school.	In de SoVa methode zitten <b>alle</b> aspecten van het pedagogisch handelen.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid, gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie, gelijkheidsbeginsel, verdraagzaamheid</b> en <b>begrip/respect</b> .
<i>MB. De leerling wordt gepest om wie hij is.</i>	<p><b>1. De buitenstaander</b> Een leerling gaat naar de gang. De andere kinderen in de klas gaan met elkaar praten, of iets anders leuks doen. <b>Het kind</b> van de gang komt terug en probeert contact te maken met andere kinderen. De andere kinderen moeten dit zien te voorkomen. Doe dit enkele keren. Bespreek na afloop hoe de buitenstaanders zich voelden en wat het met heen deed.</p> <p><b>2. Klassengesprek buitensluiten.</b> Handvatten om dit gesprek te voeren zijn te vinden op: <a href="https://www.stoppestennu.nl/klassengesprek-over-buitensluiten">https://www.stoppestennu.nl/klassengesprek-over-buitensluiten</a></p> <p><b>3. Film Mina Moes</b> Week tegen pesten + verwerking Lessonup <a href="https://www.stoppestennu.nl/les-ideefilm-mina-moes">https://www.stoppestennu.nl/les-ideefilm-mina-moes</a></p> <p><b>4. Lespakket Dolfje Weerwolfje – Week tegen Pesten 2022</b> <a href="https://www.stoppestennu.nl/lespakket-dolfje-weerwolfje">https://www.stoppestennu.nl/lespakket-dolfje-weerwolfje</a></p>	<p>1-2. Bij een klassengesprek over buitensluiten is het waardevol om het <b>gezichtspunt van de ander</b> te benoemen. Waarom en hoe ervaarde het ene kind het? En hoe voelde het voor het andere kind?</p> <ul style="list-style-type: none"><li>➔ Bespreek met de klas dat een veilige sfeer bij een klassengesprek erg belangrijk is, elk kind moet zich veilig voelen.</li><li>➔ Buitensluiten kan een groot probleem zijn, neem signalen serieus en ga er waar nodig op in.</li></ul> <p>Stimuleer de kinderen om elkaars gezichtspunt in te nemen.</p> <p>3. Via deze les over cyberpesten leren de kinderen het <b>Gezichtspunt van de ander</b> van de ander in te nemen. Pesten is en blijft een heikel punt. Benadruk wat pesten kan doen met de gepeste. Daag de kinderen uit met vragen als: ‘hoe zou jij je voelen als...’ of ‘wat zou jij vinden wanneer...’</p> <p>4. Via deze les over pesten leren de kinderen het</p>	<p>1-2 Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>afwijzen van onverdraagzaamheid</b>.</p> <p>3. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>verantwoordelijkheidsbesef</b> en <b>afwijzen van onverdraagzaamheid</b>.</p> <p>4. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>verantwoordelijkheidsbesef</b> en <b>afwijzen van onverdraagzaamheid</b>.</p>



		<p><b>Gezichtspunt van de ander</b> van de ander in te nemen. Door elkaar gezichtspunt in te nemen word je <b>verbonden</b> aan elkaar.</p> <p>Benadruk wat pesten kan doen met de gepeste. Daag de kinderen uit met vragen als: 'hoe zou jij je voelen als...' of 'wat zou jij vinden wanneer...'</p>	
<p><i>BB. De leerling wordt gepest in zijn omgeving.</i></p>	<p><b>Klassengesprek buitensluiten.</b> Handvatten om dit gesprek te voeren zijn te vinden op: <a href="https://www.stoppestennu.nl/klassengesprek-over-buitensluiten">https://www.stoppestennu.nl/klassengesprek-over-buitensluiten</a></p>	<p>Bij een klassengesprek over buitensluiten is het waardevol om het <b>gezichtspunt van de ander</b> te benoemen. Waarom en hoe ervaarde het ene kind het? En hoe voelde het voor het andere kind?</p> <ul style="list-style-type: none"><li>➔ Bespreek met de klas dat een veilige sfeer bij een klassengesprek erg belangrijk is, elk kind moet zich veilig voelen.</li><li>➔ Buitensluiten kan een groot probleem zijn, neem signalen serieus en ga er waar nodig op in.</li></ul> <p>Stimuleer de kinderen om elkaars gezichtspunt in te nemen.</p>	<p>Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>afwijzen van onverdraagzaamheid</b>.</p>



## Initiatief

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling maakt contact met mensen die anders zijn dan hij.</i>	<b>Samen spelen.</b> Maak naamkaartjes op het kiesbord met foto's van de kinderen erbij. Benoem bewust bij het kiesbord dat het kind iemand uitkiest waarmee het nog niet vaak heeft gespeeld of gewerkt. Hierdoor leert het kind om met andere kinderen te spelen en te werken. (Gouwe Academie & Driestar onderwijsadvies, 2018, p. 129)	Met deze activiteit leert het kind zich te <b>verbinden</b> aan andere kinderen, die hij/zij zelf niet snel uit zou kiezen. En zo leert het kind dat hij zich ook <b>verbonden</b> kan voelen met andere kinderen. → Sta bij het kiesbord wanneer de kinderen mogen kiezen. Stimuleer dat het kind, iemand uitkiest waar hij niet vaak mee in een hoek zit.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> .
<i>MB. De leerling maakt contact met mensen van verschillende achtergronden.</i>	<b>Uit zijn mening.</b> Laat de kinderen in kleine groepjes discussiëren over een (maatschappelijk) onderwerp. Elke leerling krijgt 8 lucifers en het lege doos staat in het midden. Elke keer als een leerling wat heeft gezegd moet hij de lucifer in het doosje stoppen. Hierdoor komt iedereen aan de beurt om zijn mening te geven. (Gouwe Academie & Driestar onderwijsadvies, 2018, p. 224)	Door deze werkvorm leert het kind om naar elkaar te <b>luisteren</b> . Als leerkracht informeer je de kinderen over de stellingen en achtergrondthematiek ( <b>voeden</b> ). Door het bespreken van thema's en stellingen leren de kinderen nieuwe informatie over en van elkaar ( <b>schudden</b> ). → Deze werkvorm dwingt kinderen om goed naar elkaar te luisteren. Doordat er lucifers zijn, moeten kinderen goed nadenken wanneer ze willen en kunnen reageren. Hierdoor komt iedereen aan het woord.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>solidariteit</b> en <b>vrijheid</b> , concreet gemaakt in <b>begrip/respect, vrijheid van meningsuiting en bevordering van de autonomie</b> .
<i>BB. De leerling maakt contact met mensen van verschillende achtergronden.</i>	<b>1. Mediaspel</b> Het mediaspel draagt bij aan de bevordering van mediawijsheid bij ouders/opvoeders en kinderen en is mede mogelijk gemaakt door Mediawijzer.net. <a href="#">Download het mediaspel   Beeld &amp; Geluid (beeldengeluid.nl)</a>  <b>2. Durft een (andere) keuze te maken dan zijn omgeving.</b> Hiervoor zijn er verschillende lesideeën. Think, pair, share. Eerst alleen bedenken, dan in tweetallen en vervolgens in de klas. <ul style="list-style-type: none"><li>Keuzes op het bord schrijven en met een memo de keuze van het kind op laten plakken.</li></ul>	1. In het mediaspel leren de kinderen meer informatie over mediawijsheid ( <b>voeden</b> ). Door het spel leren de kinderen hun <b>verantwoordelijkheid</b> te nemen op het gebied van mediawijsheid en is het belangrijk dat ze kunnen leren van <b>een (niet perfect) voorbeeld</b> . Een mooie opdracht voor een vrij moment in de klas, of voor thuis om met de ouders te spelen.  2. Bij het maken van keuzes kan groepsdruk een grote rol spelen. Met deze werkvormen leert het kind om zijn eigen <b>verantwoordelijkheid</b> te nemen bij het maken van keuzes. De kinderen leren hier van elkaars keuzes en zo kunnen eigen opvattingen worden <b>geschud</b> .	1. Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie</b> en <b>verantwoordelijkheidsbesef</b>  2. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>vrijheid</b> , concreet gemaakt in <b>vrijheid van meningsuiting</b> en



	Of een kahoot/mentimeter om de mening van leerlingen (anoniem) te inventariseren	Zet verschillende manieren in om een kind tot keuzes te laten komen. Hierdoor leren de kinderen om hierin te groeien, of juist te minderen.	<b>bevordering van de autonomie.</b>
--	--	---	--------------------------------------



## Autonomie

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling kan duidelijk maken wat hij ergens van vindt.</i>	<b>Gesprekspot Klassepraat (betaald.)</b> Met deze gesprekspot leren de kinderen een mening te vormen, verschillend te denken en hun mening te onderbouwen.	Met deze gesprekspot neemt de leerling om een mening te vormen maar ook te <b>luisteren</b> naar de ander.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>vrijheid</b> , concreet gemaakt in <b>vrijheid van meningsuiting en bevordering van de autonomie</b> .
<i>MB. De leerling kan duidelijk maken wat hij ergens van vindt.</i>	<b>Durft een (andere) keuze te maken dan zijn omgeving.</b> Hiervoor zijn er verschillende lesideeën. Think, pair, share. Eerst alleen bedenken, dan in tweetallen en vervolgens in de klas. <ul style="list-style-type: none"><li>Keuzes op het bord schrijven en met een memo de keuze van het kind op laten plakken.</li></ul> Of een kahoot/mentimeter om de mening van leerlingen (anoniem) te inventariseren	Bij het maken van keuzes kan groepsdruk een grote rol spelen. Met deze werkvormen leert het kind om zijn eigen <b>verantwoordelijkheid</b> te nemen bij het maken van keuzes. De kinderen leren hier van elkaars keuzes en zo kunnen eigen opvattingen worden <b>geschud</b> . Zet verschillende manieren in om een kind tot keuzes te laten komen. Hierdoor leren de kinderen om hierin te groeien, of juist te minderen.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>vrijheid</b> , concreet gemaakt in <b>vrijheid van meningsuiting en bevordering van de autonomie</b> .
<i>BB. De leerling kan duidelijk maken wat hij ergens van vindt.</i>	<b>Mediaspel</b> Het mediaspel draagt bij aan de bevordering van mediawijsheid bij ouders/opvoeders en kinderen en is mede mogelijk gemaakt door Mediawijzer.net. <a href="#">Download het mediaspel   Beeld &amp; Geluid (beeldengeluid.nl)</a>	In het mediaspel leren de kinderen meer informatie over mediawijsheid ( <b>voeden</b> ). Door het spel leren de kinderen hun <b>verantwoordelijkheid</b> te nemen op het gebied van mediawijsheid en is het belangrijk dat ze kunnen leren van <b>een (niet perfect) voorbeeld</b> . Een mooie opdracht voor een vrij moment in de klas, of voor thuis om met de ouders te spelen.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie</b> en <b>verantwoordelijkheidsbesef</b>



## Inlevingsvermogen

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling weet dat wat hij zelf voelt, iets anders kan zijn dan bij iemand uit een andere cultuur.</i>	<b>Website: Hé wie ben jij? (betaald materiaal)</b> Ontdekboek dat kinderen (vanaf 3 jaar) laat kennismaken met de diversiteit van mensen en culturen aan de hand van twintig leeftijdgenootjes die ze meenemen door hun leven en antwoord geven op negen vragen. Op de website staan gratis te downloaden les- en werkbladen. <a href="https://hewiebenjij.nl/">https://hewiebenjij.nl/</a> (SLO, 2023)	Met dit materiaal worden de kinderen <b>gevoed</b> met kennis over diversiteit en culturen. Ze worden hierdoor <b>geschud</b> en leren het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. Zo <b>verbinden</b> ze zich aan de ander.	Je werkt <b>alle</b> democratische basiswaarden
<i>MB. De leerling begrijpt wat een ander vindt en kan daarmee omgaan.</i>	<b>Kan begrijpen wat een ander niet leuk vindt omdat hij het zelf niet leuk vindt.</b> Door middel van een rollenspel alledaagse situaties uitspelen en nabootsen. Bespreek de verschillende rollen en hoe ze zich daar in kunnen voelen. Bespreek de rollenspellen na. (Gouwe Academie & Driestar onderwijsadvies, 2018, p. 290)  <b>2. Lespakket religies in Nederland, met filmpjes</b> <a href="http://www.jouwstad.nl/lespakketten/religie">http://www.jouwstad.nl/lespakketten/religie</a>	Door middel van rollenspel leren de kinderen het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. Door dit te doen, leren de kinderen zich aan elkaar te <b>verbinden</b> . → Bedenk of zoek rollenspellen uit het dagelijkse leven van kinderen. Door rollenspel leren de kinderen om te verbinden en <b>het gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. Doordat ze de situatie van een afstand bekijken.  2. Nederland is een multiculturele samenleving. Veel kinderen in Nederland komen hier niet mee in aanraking. Door middel van dit lespakket worden de kinderen <b>gevoed en geschud</b> door de informatie uit dit lespakket. De kinderen leren ook om te <b>luisteren</b> en het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen bij religies. → Nederland is al een heel multicultureel land! → Door deze filmpjes nemen <b>de kinderen</b> kennis van meerdere religies in Nederland. Neem er de tijd voor en spreek respectvol over andere religies.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>verdraagzaamheid</b> en <b>begrip/respect</b> .  2. Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> , <b>afwijzen van discriminatie</b> , en <b>begrip/respect</b> .
<i>BB. De leerling respecteert en verdraagt anderen.</i>	<b>Lesmateriaal Anne Frank</b>	Anne Frank is natuurlijk heel bekend in Nederland. Veel kinderen (meiden) zullen zich in haar herkennen. Door	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> ,



Veelzijdig lesmateriaal van de Anne Frank stichting Om onderwerpen zoals de Tweede Wereldoorlog, de Holocaust, antisemitisme, vooroordelen en discriminatie bespreekbaar te maken en te behandelen.

<https://www.annefrank.org/nl/educatie/lesmateriaal/>

### **2. Boek: Over engelen, goden en helden – Janny van der Molen**

In dit boek worden voorbeeldfiguren uit verschillende levensbeschouwingen belicht. Profeten, goden en engelen die iets belangrijks hebben voorgedaan. Zij waren dus de eersten en daarmee een voorbeeld voor velen, toen én nu. Met het lezen van deze verhalen raken kinderen bovendien vertrouwd met verschillende religies die de wereld kent.

<https://krachtbronnen.nl/verhalen-vol-inspiratie.html>

### **3. Alzheimer project**

Basisschoolklassen in groep 7/8 kunnen een samen met Alzheimer Nederland een nabijgelegen zorginstelling adopteren en met deze mensen in contact komen.

<https://www.alzheimer-nederland.nl/ondersteuning/adoptieproject>

haar dagboekstukjes voelen ze zich vast met haar **verbonden**. De kinderen leren door deze lessen **het gezichtspunt** van Anne in te nemen, zoals zij de oorlog beleefde.

Tip: bezoek met de klas het Anne Frank Huis in Amsterdam. Hier leren de kinderen heel veel van!

2. Door het samen lezen van deze mooie boeken leren de kinderen dat culturen en religies leiden tot **verbinding**. Het kind worden **gevoed** over andere religies en culturen en leren zo naar elkaar te **luisteren** en leren om het **gezichtspunt van de ander** in te nemen.

→ Via dit boek leren de kinderen snel over allerlei godsdiensten.

Lees het voor en laat de kinderen ook onderzoekjes doen naar de mensen die in het boek worden genoemd.

3. Door het in contact komen met andere mensen leren de kinderen **verbinding** met anderen. Ze leren te **luisteren** naar de ander.

concreet gemaakt in **begrip/respect** en **afwijzen van onverdraagzaamheid**.

2. Je werkt aan de democratische basiswaarde **gelijkheid**, concreet gemaakt in **gelijkheidsbeginsel**.

3. Je werkt aan de democratische basiswaarde **solidariteit**, concreet gemaakt in **begrip/respect**.



## Flexibiliteit

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling kan (eventueel met ondersteuning van een volwassene) omgaan met dingen die anders gaan dan hij gewend is.</i>	<b>Website: Hé wie ben jij? (betaald materiaal)</b> Ontdekboek dat kinderen (vanaf 3 jaar) laat kennismaken met de diversiteit van mensen en culturen aan de hand van twintig leeftijdgenootjes die ze meenemen door hun leven en antwoord geven op negen vragen. Op de website staan gratis te downloaden les- en werkbladen. <a href="https://hewiebenjij.nl/">https://hewiebenjij.nl/</a> (SLO, 2023)	Met dit materiaal worden de kinderen <b>gevoed</b> met kennis over diversiteit en culturen. Ze worden hierdoor <b>geschud</b> en leren het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. Zo <b>verbinden</b> ze zich aan de ander.	Je werkt <b>alle</b> democratische basiswaarden
<i>MB. De leerling kan omgaan met dingen die anders gaan dan hij gewend is.</i>	<b>Lespakket religies in Nederland, met filmpjes</b> <a href="http://www.jouwstad.nl/lespakketten/religie">http://www.jouwstad.nl/lespakketten/religie</a>	Nederland is een multiculturele samenleving. Veel kinderen in Nederland komen hier niet mee in aanraking. Door middel van dit lespakket worden de kinderen <b>gevoed en geschud</b> door de informatie uit dit lespakket. De kinderen leren ook om te <b>luisteren</b> en het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen bij religies. → Nederland is al een heel multicultureel land! → Door deze filmpjes nemen <b>de kinderen</b> kennis van meerdere religies in Nederland. Neem er de tijd voor en spreek respectvol over andere religies.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> , <b>afwijzen van discriminatie</b> , en <b>begrip/respect</b> .
<i>BB. De leerling kan omgaan met dingen die anders zijn dan hij gewend is.</i>	<b>Boek: Over engelen, goden en helden – Janny van der Molen</b> In dit boek worden voorbeeldfiguren uit verschillende levensbeschouwingen belicht. Profeten, goden en engelen die iets belangrijks hebben voorgedaan. Zij waren dus de eersten en daarmee een voorbeeld voor velen, toen én nu. Met het lezen van deze verhalen raken kinderen bovendien vertrouwd met verschillende religies die de wereld kent. <a href="https://krachtbronnen.nl/verhalen-vol-inspiratie.html">https://krachtbronnen.nl/verhalen-vol-inspiratie.html</a>	Door het samen lezen van deze mooie boeken leren de kinderen dat culturen en religies leiden tot <b>verbinding</b> . Het kind worden <b>gevoed</b> over andere religies en culturen en leren zo naar elkaar te <b>luisteren</b> en leren om het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. → Via dit boek leren de kinderen snel over allerlei godsdiensten. Lees het voor en laat de kinderen ook onderzoekjes doen naar de mensen die in het boek worden genoemd.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> .





## Impulsbeheersing

Verkortvraag per bouw	Handelingsuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling houdt zich aan de regels in een omgeving waar hij niet dagelijks komt.</i>	<p><b>1. Impulsen onderdrukken – werkvorm kijken is stoppen.</b> Ga met de kinderen naar een gymzaal. Leerkracht aan de ene kant. Leerlingen aan de andere kant. Leerlingen moeten naar de overkant lopen. Ze mogen alleen lopen als jij niet kijkt. Wie loopt als jij kijkt is af. Opracht kan ook met een instrument. (Gouwe Academie &amp; Driestar onderwijsadvies, 2018, p. 253)</p> <p><b>2. Kringgesprek.</b> Een leerling vertelt zijn verhaal in de kring. Alle leerlingen luisteren goed naar wat de ene leerling vertelt. Vervolgens moet een andere leerling terug vertellen wat er gezegd is. Daarbij mogen leerlingen ook vragen stellen over het verhaal.</p>	<p>1. In deze les leren de kinderen hun impulsen te onderdrukken. Als leerkracht moet je dit je kinderen leren (<b>voeden</b>) en de kinderen leren dat ze hier hun <b>verantwoordelijkheid in nemen</b>. → Impulsonderdrukking kan lastig zijn voor kleuters. Oefen het bijvoorbeeld ook met, wie het langst stil kan zijn in de kring. Het is een mooie oefening om met de impulsbeheersing van <b>de kinderen</b> aan de slag te gaan.</p> <p>2. Doordat een leerling vertelt in de kring, wordt er van de andere leerlingen verwacht dat ze <b>luisteren</b> naar de andere leerling. Luisteren leidt tot <b>verbinding</b> en tot het <b>innemen van elkaars gezichtspunt</b>. Doordat de kinderen vragen aan elkaar mogen stellen, worden ze gedwongen om elkaars gezichtspunt in te nemen. Focus hierop.</p>	<p>1. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>verantwoordelijkheidsbesef</b></p> <p>2. Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> en <b>begrip/respect</b>.</p>
<i>MB. De leerling houdt zich in als dat nodig is.</i>	<p><b>Lesposters over verslaving (aan sociale media)</b> Tegen een kleine betaling kan je aan de hand van een poster het gesprek aangaan over verslaving aan sociale media. <a href="https://www.dms-educatief.eu//verslaving">https://www.dms-educatief.eu//verslaving</a></p>	<p>Bij deze posters over digitale verslaving is het belangrijk dat je als leerkracht het rolmodel bent, hierbij geef je het <b>(niet) perfecte voorbeeld</b>. Vertel dat de kinderen zelf <b>Verantwoordelijk</b> zijn voor wat ze zien en doen op het internet. Vertel over jezelf wat jij de mooie en minder mooie kanten vindt van social media. Dat bijna elk mens hier gevoelig voor is.</p>	<p>Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid</b> en <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie</b> en <b>verantwoordelijkheidsbesef</b></p>
<i>BB. De leerling houdt zich in als dat nodig/beter is.</i>	<p><b>Lesposters over verslaving (aan sociale media)</b> Tegen een kleine betaling kan je aan de hand van een poster het gesprek aangaan over verslaving aan sociale media. <a href="https://www.dms-educatief.eu//verslaving">https://www.dms-educatief.eu//verslaving</a></p>	<p>Bij deze posters over digitale verslaving is het belangrijk dat je als leerkracht het rolmodel bent, hierbij geef je het <b>(niet) perfecte voorbeeld</b>. Vertel dat de kinderen zelf <b>Verantwoordelijk</b> zijn voor wat ze zien en doen op het internet.</p>	<p>Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid</b> en <b>solidariteit</b>, concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie</b> en <b>verantwoordelijkheidsbesef</b></p>



		<p>Vertel over jezelf wat jij de mooie en minder mooie kanten vindt van social media. Dat bijna elk mens hier gevoelig voor is.</p>	
--	--	---	--



## Plannen en organiseren

N.V.T.



## Zelfinzicht

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling weet wat hij wel en niet prettig vindt in de omgang met onbekenden.</i>	<b>Website: Hé wie ben jij? (betaald materiaal)</b> Ontdekboek dat kinderen (vanaf 3 jaar) laat kennismaken met de diversiteit van mensen en culturen aan de hand van twintig leeftijdgenootjes die ze meenemen door hun leven en antwoord geven op negen vragen. Op de website staan gratis te downloaden les- en werkbladen. <a href="https://hewiebenjij.nl/">https://hewiebenjij.nl/</a> (SLO, 2023)	Met dit materiaal worden de kinderen <b>gevoed</b> met kennis over diversiteit en culturen. Ze worden hierdoor <b>geschud</b> en leren het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. Zo <b>verbinden</b> ze zich aan de ander.	Je werkt <b>alle</b> democratische basiswaarden
<i>MB. De leerling weet van zichzelf hoe hij omgaat met mensen die hij niet kent.</i>	<b>Les Wereldreligies</b> Onderzoek klassikaal de wereldreligies en ga vervolgens in groepjes aan de slag door een muurkrant/poster te maken over jouw wereldreligie. <a href="https://inmijnklas.nl/wereldreligies/">https://inmijnklas.nl/wereldreligies/</a>	Doordat leerlingen onderzoek doen naar wereldreligies worden ze <b>gevoed</b> met nieuwe informatie over wereldreligies. Zo kunnen leerlingen zich makkelijker met elkaar <b>verbonden</b> voelen. Hun <b>creativiteit</b> over dit onderwerp kunnen ze kwijt door een mooie poster te maken. Een mooie opdracht om leerlingen met bijvoorbeeld de Islam of andere wereldreligies aan de slag te laten gaan, om zo meer te weten te komen over wereldreligies.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b>
<i>BB. De leerling weet van zichzelf hoe hij is in een onbekende omgeving.</i>	<b>Boek: Over engelen, goden en helden – Janny van der Molen</b> In dit boek worden voorbeeldfiguren uit verschillende levensbeschouwingen belicht. Profeten, goden en engelen die iets belangrijks hebben voorgedaan. Zij waren dus de eersten en daarmee een voorbeeld voor velen, toen én nu. Met het lezen van deze verhalen raken kinderen bovendien vertrouwd met verschillende religies die de wereld kent. <a href="https://krachtbronnen.nl/verhalen-vol-inspiratie.html">https://krachtbronnen.nl/verhalen-vol-inspiratie.html</a>	Door het samen lezen van deze mooie boeken leren de kinderen dat culturen en religies leiden tot <b>verbinding</b> . Het kind worden <b>gevoed</b> over andere religies en culturen en leren zo naar elkaar te <b>luisteren</b> en leren om het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen. ➔ Via dit boek leren de kinderen snel over allerlei godsdiensten. Lees het voor en laat de kinderen ook onderzoekjes doen naar de mensen die in het boek worden genoemd.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> .



## Creatief denken

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling bedenkt nieuwe, verrassende ideeën voor zijn omgeving.</i>	<b>Knutsel met duurzame materialen</b> Laat kinderen bierdopjes, schroefjes, blikjes etc. meenemen van thuis en laat ze er op school een robot o.i.d. van maken. Hierdoor leren kinderen dat ze van spullen die ze normaal in de prullenbak gooien ook mooie dingen mee kunnen maken.	Door duurzaam met materialen om te gaan en ze her te gebruiken, leert het kind om <b>verantwoordelijk</b> om te gaan met afval. Vervolgens kunnen de kinderen hun <b>creativiteit</b> in de knutsel die ze maken. Met deze opdracht creëer je bewustwording en <b>verantwoordelijkheid</b> bij de kinderen.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>verantwoordelijkheidsbesef</b> .
<i>MB. De leerling bedenkt nieuwe, verrassende ideeën voor de buurt, de stad, het land of de wereld.</i>	<b>Lespakket natuurrampen</b> <a href="https://www.rodekruis.nl/wat-kun-jij-doen/samen-in-actie/onderwijs/basisonderwijs/lespakket-woeste-wereld/">https://www.rodekruis.nl/wat-kun-jij-doen/samen-in-actie/onderwijs/basisonderwijs/lespakket-woeste-wereld/</a>	Via dit lespakket worden de kinderen <b>gevoed</b> met informatie over natuurrampen. Ze krijgen hier informatie over en leren wat het voor de ander betekent ( <b>gezichtspunt van de ander</b> ). → Het Rode Kruis is betrokken bij heel veel wereldproblematiek. Bij deze link vind je een interessant lespakket over natuurrampen, maar kijk ook gerust verder op deze site.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b>
<i>BB. De leerling bedenkt nieuwe, verrassende ideeën en oplossingen voor de buurt, de stad, het land of de wereld.</i>	<b>1. Lespakket natuurrampen</b> <a href="https://www.rodekruis.nl/wat-kun-jij-doen/samen-in-actie/onderwijs/basisonderwijs/lespakket-woeste-wereld/">https://www.rodekruis.nl/wat-kun-jij-doen/samen-in-actie/onderwijs/basisonderwijs/lespakket-woeste-wereld/</a>  <b>2. Lespakket Prima Onderwijs</b> Op deze link staan veel interessante lespakketten waarmee de kinderen werken aan allerlei soorten lessen bij burgerschap. <a href="https://www.primaonderwijs.nl/tips-inspiratie/15-x-lesideen-duurzaamheid">https://www.primaonderwijs.nl/tips-inspiratie/15-x-lesideen-duurzaamheid</a>	1. Via dit lespakket worden de kinderen <b>gevoed</b> met informatie over natuurrampen. Ze krijgen hier informatie over en leren wat het voor de ander betekent ( <b>gezichtspunt van de ander</b> ). → Het Rode Kruis is betrokken bij heel veel wereldproblematiek. Bij deze link vind je een interessant lespakket over natuurrampen, maar kijk ook gerust verder op deze site.  2. Met deze lespakketten werk je aan <b>alle aspecten</b> van het pedagogisch handelen.	1. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b> .  2. Je werkt aan <b>alle</b> democratische basiswaarden.



## Kritisch denken

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling stelt vragen over wat er in de wereld gebeurt.</i>	<b>Anansi de spin</b> De sprookjes van Anansi de spin vormen de basis van dit lesmateriaal waarmee leerlingen kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten, leren ze een eigen mening te geven, te onderbouwen én de mening van anderen te begrijpen. Het lesmateriaal is gratis te downloaden. Op de website staan ook spelletjes en filmpjes. <a href="#">Anansi de spin - Wie niet sterk of groot is, moet slim zijn!</a> (SLO, 2023)	Aan de hand van deze sprookjes leren de kinderen het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen en zich te <b>verbinden</b> aan de ander.	Je werkt aan de basiswaarden <b>gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>vrijheid van meningsuiting</b> en <b>begrip/respect</b> .
<i>MB. De leerling denkt na over wat hij ergens van vindt door naar anderen te luisteren.</i>	<b>Les: Klassetv.nl</b> <a href="https://klassetv.nl/pakket/nepnieuws.html">https://klassetv.nl/pakket/nepnieuws.html</a>	Met dit lespakket worden de kinderen <b>gevoed</b> met informatie over nepnieuws.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>afwijzen van discriminatie</b> en <b>onverdraagzaamheid</b> .
<i>BB. De leerling denkt na over onderwerpen of vragen door naar de argumenten van anderen te luisteren.</i>	<b>Mediaspel</b> Het mediaspel draagt bij aan de bevordering van mediawijsheid bij ouders/opvoeders en kinderen en is mede mogelijk gemaakt door Mediawijzer.net. <a href="#">Download het mediaspel   Beeld &amp; Geluid (beeldengeluid.nl)</a>	In het mediaspel leren de kinderen meer informatie over mediawijsheid ( <b>voeden</b> ). Door het spel leren de kinderen hun <b>verantwoordelijkheid</b> te nemen op het gebied van mediawijsheid en is het belangrijk dat ze kunnen leren van <b>een (niet perfect) voorbeeld</b> . Een mooie opdracht voor een vrij moment in de klas, of voor thuis om met de ouders te spelen.	Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>vrijheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>bevordering van de autonomie</b> en <b>verantwoordelijkheidsbesef</b>



## Analytisch denken

Verkortvraag per bouw	Handelingssuggesties	Pedagogisch Handelen	Democratische Basiswaarde
<i>OB. De leerling stelt vragen om gebeurtenissen beter te begrijpen.</i>	<b>Anansi de spin</b> De sprookjes van Anansi de spin vormen de basis van dit lesmateriaal waarmee leerlingen kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten, leren ze een eigen mening te geven, te onderbouwen én de mening van anderen te begrijpen. Het lesmateriaal is gratis te downloaden. Op de website staan ook spelletjes en filmpjes. <a href="#">Anansi de spin - Wie niet sterk of groot is, moet slim zijn!</a> (SLO, 2023)	Aan de hand van deze sprookjes leren de kinderen het <b>gezichtspunt van de ander</b> in te nemen en zich te <b>verbinden</b> aan de ander.	Je werkt aan de basiswaarden <b>gelijkheid</b> en <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>vrijheid van meningsuiting</b> en <b>begrip/respect</b> .
<i>MB. De leerling kan begrijpen wat er in de wereld en om hem heen gebeurt.</i>	<b>Les Wereldreligies</b> Onderzoek klassikaal de wereldreligies en ga vervolgens in groepjes aan de slag door een muurkrant/poster te maken over jouw wereldreligie. <a href="https://inmijnklas.nl/wereldreligies/">https://inmijnklas.nl/wereldreligies/</a>	Doordat leerlingen onderzoek doen naar wereldreligies worden ze <b>gevoed</b> met nieuwe informatie over wereldreligies. Zo kunnen leerlingen zich makkelijker met elkaar <b>verbonden</b> voelen. Hun <b>creativiteit</b> over dit onderwerp kunnen ze kwijt door een mooie poster te maken. Een mooie opdracht om leerlingen met bijvoorbeeld de Islam of andere wereldreligies aan de slag te laten gaan, om zo meer te weten te komen over wereldreligies.	Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>gelijkheid</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkheidsbeginsel</b>
<i>BB. De leerling kan begrijpen wat er in de wereld en om hem heen gebeurt.</i>	<b>1. Lesmateriaal de derde kamer</b> <a href="https://basisonderwijs.online/lespakket-de-derde-kamer">https://basisonderwijs.online/lespakket-de-derde-kamer</a>  <b>2. Lespakketten ProDemos</b> Thema's: Kinderrechtswinkel, Democracy en Kinderverkiezingen <a href="https://prodemos.nl/lespakketten">https://prodemos.nl/lespakketten</a>	1. Met dit leuke lesmateriaal met als thema 'de derde kamer' leren de kinderen over de werking van de democratie ( <b>voeden</b> ).  2. In de mooi ontworpen lespakketten van ProDemos leren ( <b>voeden</b> ) de kinderen over de werking van de politiek en de <b>verantwoordelijkheid</b> die hoort bij het nemen van politieke beslissingen.	1. Je werkt aan de democratische basiswaarden <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>gelijkwaardigheid en solidariteit</b> .  2. Je werkt aan de democratische basiswaarde <b>solidariteit</b> , concreet gemaakt in <b>verantwoordelijkheidsbesef</b>



## Bronvermelding

Gouwe Academie & Driestar onderwijsadvies. (2018). *Handelingssuggesties Zien!: Versie zomer 2019*. Gouwe Academie. Geraadpleegd op 2 februari 2024, van <https://www.gouwe-academie.nl/getmedia/8ef9b1b8-2dc8-4075-9409-4b7567a57193/0000-Handelingssuggesties-Zien-zomer-2019-Totaal-incl-voorkant-en-inhoudsopgave.pdf>

Ossewaarde, A. (2022). *Pedagogisch Handelen - Persoonsvorming: Op welke manier kan je als opvoeder persoonsvorming bij kinderen en jongeren stimuleren, uitlokken en bevorderen vanuit een christelijk perspectief?* [E-book]. Driestar educatief / Gouwe Academie.

Memorie van toelichting Wet Actief burgerschap (2019). Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs - Parlementaire monitor. <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vl40nzudcypw>

SLO. (2023, augustus). *Burgerschap: Programma's en (thematische) lespakketten peuters-kleuters*. Jonge Kind SLO. Geraadpleegd op 1 maart 2024, van <https://jongekind.slo.nl/programma/>. Burgerschap. Programma's en (thematische) lespakketten peuters-kleuters. SLO, augustus 2023. Titel – Uitgever – Jaar van . .



# Bijlage 1

Gesprekskaart bij het jeugdjournaal



## JEUGDJOURNAAL NABESPREKEN

### ALGEMEEN BEGRIIP

- Wat was het belangrijkste nieuwsitem dat je hebt gezien?
- Welke feiten werden genoemd in het nieuwsbericht?
- Wat vond je het meest interessant of verrassend?

### REFLECTIE

- Hoe voel je je over het nieuws(item) dat je hebt gezien?
- Denk je dat dit nieuws(item) invloed heeft op mensen? Zo ja, op wie en hoe?
- Zou je zelf iets willen veranderen of doen na het zien van dit nieuws(item)? Wat en waarom?

### PERSOONLIJKE CONNECTIE

- Herken je iets van het nieuws(item) in je eigen leven of in de buurt?
- Ken je iemand die betrokken is bij het onderwerp van het nieuws(item)?
- Hoe denk je dat dit nieuws(item) van invloed kan zijn op jou of mensen die je kent?

### OORZAAK EN GEVOLG

- Wat denk je dat de oorzaak is van het nieuws(item) dat je hebt gezien?
- Wat kunnen mogelijke gevolgen zijn van wat er is gebeurd?
- Zijn er manieren waarop dit nieuws(item) kan worden voorkomen in de toekomst?

### PERSPECTIEF

- Denk je dat iedereen hetzelfde over dit nieuws(item) denkt? Waarom wel of niet?
- Hoe denk je dat mensen in andere delen van de wereld hierop zouden reageren?
- Zou je hetzelfde nieuws(item) anders hebben gebracht?

### BURGERSCHAPSVAAARDIGHEDEN

- Welke rol denk je dat mensen kunnen spelen om te helpen of bij te dragen aan het oplossen van het probleem dat in het nieuws(item) wordt besproken?
- Wat zou jij doen als je in een vergelijkbare situatie zou zijn?
- Hoe kunnen we als samenleving bijdragen aan een positieve verandering m.b.t. dit nieuws(item)?

### KRITISCH DENKEN

- Heb je het gevoel dat het nieuws(item) eerlijk en evenwichtig was?
- Wat zou je nog meer willen weten over dit onderwerp?
- Welke bronnen zou je kunnen raadplegen om meer te weten te komen?

